

De ce sunt bibliotecile universitare altfel?

de Vasile Docea

A da sau a păstra?

În România există tot atâtea biblioteci universitare, câte instituții de învățământ superior. Putem fii siguri de acest lucru, deoarece nici o instituție de învățământ superior, fie ea de stat sau privată, nu primește aviz de funcționare, conform legii, decât dacă posedă o bibliotecă. În plus, există cele patru mari biblioteci centrale universitare (în București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara), care funcționează autonom, adică fără a aparține vreunei universități. Toate acestea fac parte din sistemul național al educației și cercetării științifice. În paralel, există categoria bibliotecilor publice, de care aparțin Biblioteca Națională a României (aflată în subordinea Ministerului Culturii și Cultelor), bibliotecile județene, municipale, orășenești, comunale etc. Deși funcționarea tuturor este guvernată în prezent de una și aceeași lege, există diferențe între bibliotecile universitare și cele publice. E vorba de două tipuri de instituții, care, istoric, au origine comună, dar care au evoluat în direcții distincte. Atât de diferite, încât mă întreb dacă nu cumva cuvântul „bibliotecă”, prezent în denumirea tuturor, a rămas doar o simplă amintire a acelei origini?

Legea actuală (Legea 334/2002), atunci când definește biblioteca, o face fără diferențieri, spunând că aceasta este „instituția, compartimentul sau structura specializată ale cărei atribuții principale sunt: constituirea, organizarea, prelucrarea, dezvoltarea și conservarea colecțiilor de cărți, publicațiilor seriale, a altor documente de bibliotecă și a bazelor de date, pentru a facilita utilizarea acestora în scop de informare, cercetare, educație și recreere” (art. 1, al. a). Reiese din acest fragment că principala misiune a unei biblioteci ar consta în *păstrarea* informației. Facilitarea *utilizării* de către public a informației depozitate este prevăzută doar în subsidiar. Acest fel de a vedea lucrurile, prin care contează mai mult păstrarea (în sens de depozitare, patrimonializare a documentelor) și mai puțin oferirea lor spre utilizare, ține de definiția tradițională a bibliotecii, ca instituție ce conservă patrimoniul tipărit.

Informația e perisabilă

Tocmai acest lucru vine în răspăr cu felul în care au evoluat și s-au specializat bibliotecile universitare. În misiunea acestora, de fapt, principalul rol îl joacă facilitarea utilizării informației de către cei interesați de educație și cercetare științifică. Biblioteca universitară a devenit prioritar – pentru că aceasta îi cere publicul ei – un fel de mediatore a informației. Și nu a oricărui fel de informație, ci a celei științifice. Două aspecte sunt legate de această misiune primordială, lucruri ignorate de legea actuală: *perisabilitatea* informației științifice și *capacitatea de a media* informații pe care nu le deții în mod direct. Despre ce este vorba?

Se discută în ultimul timp, din ce în ce mai apăsător, despre perisabilitatea informației științifice. Adică despre faptul că articolele și cărțile științifice nu au o valabilitate universală. Evoluția extrem de rapidă a unor domenii face ca informațiile științifice valabile într-un anumit moment (fie că e vorba de metode, de interpretări sau de evaluări) să nu mai fie valide după un anumit timp, mai lung sau mai scurt. Ca orice lucru, și ele sunt perisabile. Au – spun unii, mai în glumă, mai în serios – un anumit termen de expirare, la fel ca produsele din supermarket. Doar că utilizatorii bibliotecilor universitare au nevoie, de regulă, de informații științifice valabile, neexpirate. Din acest motiv, bibliotecile universitare trebuie să aibe posibilitatea, prevăzută inclusiv pe cale legislativă, de a procura informații științifice proaspete și, dacă e nevoie, de a scăpa de cele perimate. Fără a renunța complet la funcția de patrimonializare, deși aceasta se află în competența Bibliotecii Naționale a României și este reglementată de Legea Depozitului Legal, ele au nevoie de un sistem propriu, mai flexibil, de achiziții și de casări.

Pe de altă parte, bibliotecile universitare furnizează utilizatorilor din ce în ce mai multe informații pe care ele însele nu le dețin în patrimoniul propriu. E vorba mai ales de literatura științifică internațională în format electronic. În cazul acesteia, de regulă, nu se achiziționează produsul ca atare, ci serviciul de acces la documente. Așadar, biblioteca universitară (nu și bibliotecile publice, care nu abonează astfel de servicii) intermediază accesul cititorului la baze de date pe care ea însăși nu le deține. Nici această funcție de *mediator* de informații nu este prevăzută de legea actuală, deși numărul de accesări din partea cititorilor ale publicațiilor electronice abonate a depășit deja numărul de tranzacții de împrumut fizic al documentelor.

Dacă suntem de acord cu ideea că fiecare dintre cele două categorii de biblioteci au evoluat și continuă să evolueze în direcții diferite și că diferențele dintre ele sunt din ce în ce mai mari, atunci este normal să ne îngrijorăm în legătură cu piedicile care pot apărea în calea acestei dezvoltări diferențiate. În ce mă privește, mă întreb dacă nu cumva cadrul legal, prin care se reglementează de-a valma funcționarea tuturor categoriilor de biblioteci, blochează dezvoltarea aparte a bibliotecilor universitare? Dacă nu cumva tocmai acest cadru legal, care ar trebui să garanteze faptul că bibliotecile universitare asigură dotarea cu informații științifice necesare educației și cercetării, împiedică, de fapt, îndeplinirea acestei misiuni? Iată de ce e nevoie de o lege separată a bibliotecilor universitare, care să țină seama de principiul perisabilității informației științifice și care să ia în considerare specificul acestora, în primul rând faptul că acestea nu sunt doar niște depozite de carte, ci, înainte de toate, furnizoare de informații științifice proaspete și de calitate. Altfel, mă tem că bibliotecile universitare ajung ele însele obiecte fără rost. Adică, expirate.